

KAPALI SINIR KAPILARININ YEREL EKONOMİLER ÜZERİNE YANSIMALARI: ALİCAN SINIR KAPISI ÖRNEĞİ

Serkan Künü¹

Özlem Sökmen Gürçam²

Çiğdem Güneş³

ÖZET

Türkiye ve Ermenistan arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler Ermenistan'ın bağımsızlığını aldığı günden beri çeşitli nedenlerden dolayı gelişmemiştir. Dağlık-Karabağ sorunu ve soykırım iddiaları bu nedenlerden bazılarıdır. Bu çalışmada sınır ticareti kavramı açıklanarak Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan sınır kapılarının yıllara göre ihracat ve ithalat verileri incelenecektir. Alican sınır kapısının açılması durumunda iki ülke arasında olası bir ekonomik işbirliğinin bölge ekonomisine etkileri literatür araştırması yardımıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır. Yerel ekonomilerin kalkınması açısından sınır kapıları büyük bir önem arz etse de Iğdır'da yaşayan insanların sınır kapısının açılmasına yönelik endişeleri bulunmaktadır. Bu amaçla, anket çalışmamızın analizi ile halkın sosyal, siyasi ve ekonomik olarak kapalı olan sınır kapısına bakış açıları araştırılarak, Sınır kapısının açılması halinde yerel ekonomiye etkisi ve bölgesel yansımaları açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Sınır Kapıları, Sınır Ticareti, Ekonomi

1 Yrd. Doç. Dr. Iğdır Üniversitesi, serkunu@gmail.com

2 Arş. Gör., Iğdır Üniversitesi, osokmengurcam@gmail.com

3 Arş. Gör., Iğdır Üniversitesi, cigdemgunes0@gmail.com

REFLECTIONS ON THE LOCAL ECONOMY OF CLOSED BORDER GATE: ALICAN BORDER GATE SAMPLE

ABSTRACT

Since Armenia received her independence, Political and economic relations between Turkey and Armenia have not developed for a variety of reasons. Nagorno-Karabakh conflict and genocide allegations are among these reasons. In this study, the concept of border trade will be explained and the annual import/export data of the eastern Anatolian border gates will be analyzed. The effects of a possible economic cooperation between two countries if the Alican Bordergate is opened will be demonstrated through literature research. Even though border gates represent great substance in local economical development, inhabitants of Iğdır have concerns towards such an event. It will be searched peoples point of the view of border Gates which are closed social, political and economicly, with our survey reasearch and we will try to explain of the possiple effects on local economy and regional reflection if border Gates will be open. For this purpose, people's stance about the socially, politically and economically closed border gate will be researched and possible economic and local impact of the event of opening this bordergate will be explained.

Key Words:

Border Gates, Border Trade, Economy.

Giriş

Sınır, iki ülke arasında var olan ve ülkelerin egemenlik alanını kesin bir şekilde sınırlayan çizgi ya da hat olarak tanımlanabilir. Sınır kavramı bu şekilde ifade edilirken sınır ticareti ise, sınır bölgelerin iki tarafında kalan halkların bölgesel ihtiyaçların karşılanması için yapılmaktadır. Sınır ticaretinin amaçları arasında bölge ekonomisinin kalkınması ve bölgenin refah düzeyinin yükseltilmesi, istihdamın artırılması ve kaçakçılığın azaltılması gibi konular bulunmaktadır. Sınır ticareti özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde önemli bir ticaret türü olmaktadır. Ancak Doğu Anadolu Bölgesi'nde sınır ticareti bölgenin ekonomik olarak gelişimi açısından yeterli olmamaktadır. Bölgenin gelişimi açısından kapalı olan sınır kapıları özellikle de Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan kapalı sınır kapılarına bu çalışmada kısaca değinilerek Iğdır ilinde bulunan Alican sınır kapısı bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. 1993 yılından beri kapalı olan Alican sınır kapısı Ermenistan ile Türkiye arasında tek kara yolu olma özelliğini taşımaktadır. Ancak bu sınır kapısı hem siyasi hem tarihi ve hem de ekonomik sebeplerden dolayı halen kapalı durumdadır. Bu çalışmada Alican sınır kapısının kapalı olması ve eğer bu sınır kapısı açılırsa yöre halkının özellikle de esnafın bu konudaki bakış açısı araştırılmaktadır. Esnafın bakış açısı SPSS anket yöntemiyle incelenmektedir ve esnafın verdiği cevaplara göre sonuçlar ortaya çıkmakta ve sonuçlara göre yorum yapılmaktadır.

1) Sınır ve Sınır Ticareti Kavramları

Sınır kavramı hem ülkesel açıdan hem de sosyo-politik açıdan incelendiğinde sosyolojik bir olgu olarak görülmektedir. Sınırların önemi ve işlevi sınırlarda bölünen insanlardan gelmektedir. Yani sınırlar; sosyal, siyasal, ideolojik ve ekonomik kategorileştirmenin temel aracı olarak işlev görürler (Tekin, 2012: 158). Sınır ticareti ise, komşu olan iki ülke arasında özel anlaşmalarla ve ülkelerin de sınırlarına yakın olan yerleri kapsamına alarak yapılmaktadır (Tan ve Altundal, 2008: 13). Bu kavramlar birbiriyle ilişkili olmaktadır. Bu sebeple sınırların ve sınır ticaretinin önemi alt başlıklar dahilinde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1.1. Sınır Kavramı

Yirminci yüzyılda yaşanan küresel savaşlar, etnik çatışmalar ve bunların sonrasında ortaya çıkan ulusdevlet projeleri yeni birçok sınırların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Balibar, 2005). Bu bağlamda sınırlar, ulusdevletlerin uluslararası sahada egemenlik alanlarını belirleyen, savaşlarla ve uluslararası anlaşmalarla çizilen, insanlar tarafından oluşturulan yapay olgular olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2012: 139). Farklı bir tanımla sınır, bir devletin hakimiyet alanını belirleyen ve o devleti komşu olan devletlerden ayıran hat olarak ifade dilmektedir (Karabağ, 2008: 3). Bu tanımdan farklı olarak sınır, devleti komşularından ayırmaktan öte devletlerin bulunduğu, kaynaştığı ve etkileşim içinde olduğu yer olarak da tanımlanmaktadır (Stein, 2007: 16). Ancak genel bir tanım olarak sınır kavramı, komşu iki ülkenin topraklarını ayıran çizgi olarak açıklanmaktadır. Bu yönüyle düşünüldüğünde bütün sınırlar yani iki ülkeyi ayıran çizgiler insan yapımı olarak görülmektedir. İki ülke arasına sınır çekmek ya da ülkeler arasında toprak bölmek var olan ortak değerleri, inançları, sevinç ve

hüzünleri bölmek anlamını da taşımaktadır (Tekin, 2012: 162). Bu bağlamda genel olarak düşünüldüğünde sınırlar, siyasi yaşamda ve her yerde yer almaktadır (Williams, 2012: 1).

Geçmişte sınırlar, sınır taşları ile belirlenirken günümüzde ise tel örgüler, çitler ve hatta duvarlar gibi araçlarla belirlenmektedir. Ancak genellikle sınırlar mayınlı bir saha, taşlardan ve ağaçlardan arındırılmış ya da traktör ile sürülmüş bir bölgeden oluşmaktadır (Gümüşçü, 2010: 82). Düşünce olarak ise geçmişte sınırlar kısıtlama ya da bariyer olarak görülürken; günümüzde ise bu düşünce değişerek, sınırlar ve sınır yerleri daha fazla önem kazanmıştır (Timothy, 1995: 526; Gelbman ve Timothy, 2011: 110). Özellikle sınırlar devletin sadece güvenliği yönünden değil aynı zamanda devletin gelişmesini belirleyen unsurlar olarak da düşünülmektedir (Gümüşçü, 2010: 84).

Sınırların fonksiyonel rolleri, nasıl aşılacağı soruları ve engel olarak ifade edilmeleri ekonomistler açısından da önemli olmaktadır. Örneğin ekonomistler, ekonomik entegrasyonun devam eden sürecinde aktif alanlar içerisinde oluşan engellerin sınır bölgelerine dönüşümü amacıyla yeni dinamik yaklaşımlar geliştirmek için çabalamışlardır (Paasi, 2011: 13). Ayrıca ekonomistler birbirleriyle sınır olan ülkelerin yapmış oldukları uluslararası ticareti de incelemişlerdir. Uluslararası ticaret ülkelere ortak bir fayda sağlayan ticaret türü olmaktadır (Başar ve Künü, 2012: 362).

1.2. Sınır Ticareti Kavramı

Uluslararası bir ticaret olan sınır ticareti, sınır ülkeleri arasındaki ilişkilerin ilerlemesine ve ekonomik faaliyetlerin hız kazanmasına önem vermektedir. Bu yönüyle sınır ticareti bölgenin kalkınmasında temel ticaret olmaktadır (Başar ve Künü, 2012: 362). Ayrıca sınır ticareti, kara ve deniz sınırı bulunan ülkelerin de bölgesel kalkınmasını sağlayabilmek amacıyla gerçekleştirdikleri bir ticaret türüdür (Tan ve Altundal, 2008: 13). Bu sebeple de sınır ticareti, çeşitli sektörlerde istihdam imkanı sağlamaktadır ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını gidermektedir (Sugözü ve Atay, 2010: 1045).

Komşu iki ülkenin sınır bölgelerinde yaşayan halkın girişimci ruhunun oluşumuna katkıda bulunmak, sınır bölgelerinin ekonomisini canlandırmak ve bölgede yaşayan insanların refah düzeyini yükseltmek, sınır illerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını çok daha çabuk bir şekilde karşılamak, ülkenin iç bölgelerine oranla nakliyat ve fiyat farkları gibi nedenlerle bölge insanının daha ucuza mal temin etmesini sağlamak, dış ticarete karşılaşılan bazı sıkıntıların azaltılması suretiyle ticaret hacmine olumlu yönde katkıda bulunmak, bir takım avantajlar sağlayarak yasa dışı yollardan yapılan ticaretin önüne geçmek, istihdamı arttırmak sınır ticaretinin amaçları arasında yer almaktadır (Tan ve Altundal, 2008: 14).

Ülkelerin yakın komşuluk ilişkileri ve özellikle taşıma giderlerinden kaçınmak, ülkeleri sınır ticaretine yönelten başlıca nedenler olmaktadır. Ayrıca ihracat ve ithalat işlemlerinde uygulanan bazı formaliteler sınır ticaretinde uygulanmamakta ve bu durum sınır ticaretinin önemini arttırmaktadır (Karabulut, 2000: 109).

Türkiye’de sınır ticareti 1970’li yılların sonlarından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle de 1978-1979 petrol krizine ve döviz darboğazına çözüm bulmak amacıyla yapılmıştır. Sınır ticareti Ağrı Valiliği ve İran’ın Batı Azerbaycan Genel Valiliği arasında yapılan anlaşma üzerine, canlı hayvan, sigara gibi tüketim malları verilmesine karşılık motorin, fueloil ve benzin alımı ile başlanmıştır (Güneş vd, 2010: 3).

Türkiye’de sınır ticaretinin düzenlenmesine ilişkin 26.12.1996 tarih ve 96/9025 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Kararda değişiklik yapılmasına dair 04.06.1998 tarih ve 98/11160 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile toplam Ağrı, Ardahan, Artvin, Gaziantep, Hakkari, Hatay, Edirne, Iğdır, Kilis, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak, Van olmak üzere toplam 13 il ile BDT/Gürcistan, Bulgaristan, İran, Suriye, Nahcivan ve Irak’la sınır ticareti yapılması kararlaştırılmıştır. Bu kararla da anlaşıldığı üzere sınır ticareti özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yapılmaktadır (Orhan, 2000: 12).

Tablo 1.1: Doğu Ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde Sınır Ticareti Yapılan Sınır Kapıları, Buldukları İller ve Sınırı Olan Ülkeler

Sınır Kapısı	Bulduğu İl	Ülkeler
Gürbulak	Ağrı	İran
Türkgözü (Posof)	Ardahan	Gürcistan ve Diğer B.D.T. Ülkeleri
Esendere	Hakkâri	İran
Dilucu	Iğdır	Nahcivan
Kapıköy	Van	İran
Karkamış	Gaziantep	Suriye
Nusaybin	Mardin	Suriye
Akçakale	Şanlıurfa	Suriye
Habur	Şırnak	Irak

Kaynak: Deniz, 2013: 363.

Tablo 1, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sınır ticareti yapılan sınır kapıları, Buldukları iller ve sınırı olan ülkeleri göstermektedir. Tablodan da görüleceği üzere Doğu Anadolu Bölgesinde sınır ticareti İran’a, Gürcistan’a ve Nahcivan’a yapılırken; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise sınır ticareti Suriye’ye ve İran’a yapılmaktadır. Üç ülkeye sınır komşusu olmasına rağmen Iğdır tablodan da görüleceği üzere sadece Nahcivan ile sınır ticareti yapmaktadır. Iğdır ilinde bulunan ve uluslararası ticari faaliyetlerini yürüten firmalar İran ile yapacakları sınır ticaretini Gürbulak gümrük kapısı aracılığı ile Doğubayazıt üzerinden yapmaktadırlar (Başar ve Künü, 2012: 373). En fazla sınır ticareti yapılan ülkeler ise tablodan da görüleceği üzere Suriye ve İran olmaktadır. Bu ülkelerle en uzun kara sınırlarımızın olması bu durumun temel sebebidir.

Tablo 1.2: Doğu Anadolu Bölgesi'nde Bulunan Gümrük Kapılarına Göre İhracat Verileri, 2006-2014 (Bin Dolar)

Gümrük Kapıları	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gürbulak	100.848	91.900	27.514	13.791	27.330	37.037	16.744	15.597	21.667
Türkgözü	536	-	-	349	919	126	399	321	1630
Dilucu	25.671	38.972	62.919	43.830	42.600	38.662	49.771	72.508	62.679
Kapıköy	6.871	3.406	8.723	10.907	13.389	11.722	11.210	6.935	10.546
Esendere	63.557	63.458	77.204	191.525	232.587	300.024	299.702	254.030	359.175

Kaynak:<http://risk.gtb.gov.tr/istatistikler/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/resmi-dis-ticaret-istatistikleri>, Erişim: 15.06.2015.

Tablo 2, 2006-2014 yılları arasında Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan gümrük kapılarına göre ihracat verilerini göstermektedir. Tablodan da görüldüğü gibi bazı yıllarda Türkgözü Gümrük kapısından mal ihracı yapılmamıştır. Ardahan'a komşu olan Gürcistan'ın özellikle son yıllarda ki siyasi otoritede meydana gelen değişimlerden etkilenmesi bu durumun nedeni olarak gösterilebilir (Başar ve Künü,2012: 373).

Tablo 1.3: Doğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Gümrük Kapılarına Göre İthalat Verileri, 2006-2014 (Bin Dolar)

Gümrük Kapıları	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gürbulak	37.535	55.438	16.448	52	6.512	8.564	8.524	10.668	9.532
Türkgözü	11	-	-	8	-	-	-	25	-
Dilucu	5.304	1.757	2.051	17	-	-	5	-	-
Kapıköy	216	7	545	1.595	323	4.748	5.144	3.199	2.893
Esendere	266	-	-	102	399	216	-	6.144	428

Kaynak:<http://risk.gtb.gov.tr/istatistikler/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/resmi-dis-ticaret-istatistikleri>, Erişim: 15.06.2015.

Tablo 3, 2006-2014 yılları arasında Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan gümrük kapılarına göre yapılan ithalat verilerini göstermektedir. Bazı yıllarda Türkgözü, Dilucu ve Esendere Gümrük kapılarında ithalat yapılmadığı görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak ülkelerin o yıllarda karşılıklı olarak yaptıkları siyasi ve ekonomik ilişkiler gösterilebilir.

2) Kapalı Sınır Kapılarının Ekonomiye Yansımaları: Alican Sınır Kapısı

Sınır kapıları, ülkelerin ticareti ve turizmi açısından önemli bir araçtır. Bu nedenle de sınır kapılarının ülke ekonomisine katkı sağladığını söylemek mümkündür. Özellikle sınır kapıları ülkelerin ekonomilerinin büyümesinde hükümetler tarafından sık sık önerilmekte ve sınır ötesi ziyaretçi akışları da birçok uluslararası kuruluşlarca teşvik edilmektedir (Hampton, 2009: 2-4). Bu yönüyle sınır kapıları hem sınır ticareti hem de sınır turizmi yönünden ülkelerin ekonomilerine olumlu bir durum yansıtmaktadır.

Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınır kapıları yönünden zengin bir bölge olmasına rağmen bu özelliğini pek fazla kullanamamıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi yıllardır gerek iklim koşullarının olumsuzluğu ve gerekse coğrafi yapının zor şartları nedeniyle kalkınamamış, yıllardır devam eden güvenlik sorunu nedeniyle özel sektörün bölgeye yatırım yapması engellenmiş ve bölgenin temel geçim kaynağı olan hayvancılık da tükenmiştir. Bu olumsuzluklar karşısında bölgede yeni bir kalkınma modeli olarak sınır ticaretinin önemi ortaya çıkmıştır (Özçiloğlu ve Sakar, 2011: 40). Bu sebeple de özellikle Doğu Anadolu Bölgesinde kapalı olan sınır kapılarının sınır ticareti bağlamında ekonomiye yansımalarına değinmek gerekmektedir. Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Boralan, Akyaka ve Alican sınır kapıları sınır ticaretine kapalı olmaktadır. Boralan sınır kapısı İran ile sınır iken; Alican ve Akyaka sınır kapıları Ermenistan ile sınırdır. Boralan sınır kapısı, Dilucu Sınır Kapısı’na 20 km mesafede olması ve bölgenin İran tarafında güvenlik sorununun bulunması nedeniyle kapalı durumdadır (Tutar vd, 2012: 28). Doğu sınır kapısı olarak da bilinen Akyaka sınır kapısı ya da Ermenilerin söylediği gibi Ahuryan sınır kapısı, Kars şehrinin doğusunda Akyaka ilçe merkezine 13 km, Kars il merkezine 75 km uzaklıkta bulunurken; Ermenistan’ın Gümrü şehrinin Güney Batısında bulunmakta ve şehre 12,6 km uzaklıktadır. 1993 yılında Ermenilerin Azerbaycan’ın Kelbecer Rayonu’nun uluslar arası hukuka aykırı olarak işgal etmesi üzerine Türkiye Ermenistan’a işgalden vazgeçme çağrısında bulunmuş, fakat Ermenistan’ın işgalci tavrından vazgeçmemesi sebebi ile Türkiye 5 Nisan 1993 yılında kara sınırını tek taraflı olarak kapatmıştır (Tutar vd, 2012: 60; Karabulut vd, 2011: 15-16). Alican sınır kapısı ise Türkiye’nin Ermenistan’a açılan ve kara taşıtlarının geçebileceği tek sınır kapısı özelliği taşımaktadır. Alican sınır kapısı, Iğdır’dan 20,4 km ve Erivan’dan 53,2 km uzaklıkta bulunmaktadır. Bu sınır kapısı Iğdır ili ile Ermenistan’ın başkenti olan Erivan’a açılmakta iken 1993 yılından beri kapalıdır (Tutar vd, 2012: 27; Karabulut vd, 2011: 15).

Ermenistan 1991 yılında Sovyet birliğinin çökmesinde bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığını kazanana Ermenistan o yıllarda Türkiye tarafından resmen tanınmıştır. Türkiye, Ermenistan’ın karşılaştığı ekonomik zorlukların üstesinden gelmesi için yardım etmiş ve Karadeniz Ekonomik İşbirliğine kurucu üye olarak davet etmiş ve bölgesel örgütlere üye olması için destek vermiştir. Ancak bu ilişki Karabağ sorunun ortaya çıkması ile bozulmuştur. Ermenistan sınır kapısı 1993 yılından beri kapalı olmakta ve Türkiye ve Ermenistan arasında diplomatik ilişkiler bulunmamaktadır. Soykırım iddiaları ve eskiden beri var olan sınır sorunları ikili ilişkinin bozulmasına neden olan diğer sebeplerdir. Sınırın kapanması ile bölgedeki ekonomik ilişkiler Gürcistan üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Ekonomik ilişkiler Türkiye ve Ermenistan arasında bir gölge ticaret şeklinde olmuştur. Gürcistan bu ticarettten alması gereken ücretin üzerinden bir geçiş ücreti aldığı için karlı durumda olmaktadır (De Waal, 2010: 2; Kocharyan, 2012: 23; Görgülü, 2008: 10; Ohanyan, 2007: 580). Bu durum hem Ermenistan açısından olumsuz bir durum oluşturmakta hem de Türkiye açısından olumsuz bir durum olmaktadır. Kapalı olan sınır kapıları ile birlikte Türkiye-Ermenistan arasındaki uçuşlar da direkt olarak kapatılmıştır. Ermenistan uçakları Türkiye hava sahasını kullanamamışlardır. Ermenistan ve Türkiye arasındaki gelip-gidişler ya İstanbul-Belgrad ya da Sofia-Erivan olmak üzere farklı ülkeler üzerinden gerçekleştiriliyordu (Ozinian, 23). Ancak günümüzde bu durum değişerek Türkiye hava sahasını Ermenistan’a

açmıştır. Ayrıca Ermenistan dünyanın enerji merkezlerinden biri olan Hazar'a yakın olmakta ve Avrupa'ya doğrudan çıkışı olan Türkiye ile sınırı kapalı olmaktadır (Ozinian, 23).

Ermenistan sınır kapısının kapalı olması konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan sınır kapısının ekonomik yönüne ağırlık veren çalışmalar incelenmektedir. Karabulut 2011 yılında yayımlanmış olduğu "Türkiye-Ermenistan Sınır Kapıları Sorunsalı" isimli kitabında ve 2014 yılında yayımlanmış olduğu "Türkiye-Ermenistan Sınır Kapılarını Açmak Veya Açmamak "Siyasi ve Ekonomik Bir Değerlendirme" isimli makalesinde Ermenistan üzerine yapmış olduğu anket sonuçlarına göre, Ermenistan önemli bir pazar olmamakta ve ekonomik olarak Türkiye'nin Ermenistan'a bağlı durumda olmadığı aksine Ermenistan'ın Türkiye'ye bağlı bir konumda olduğu sonucu çıkmıştır (Karabulut vd, 2011: 63 Karabulut, 2014: 11). Güngör 2014 yılında "Coğrafi Konum ve Bölgesel Sorunlar Kısacasında Ermenistan: Ekonomik Bakış" isimli çalışmasında ise, Ermenistan'ın denize kıyısı olmayan bir iç ülke olması nedeniyle önemli dış ticaret ve rekabet kayıplarına maruz kaldığını ve denize çıkış çerçevesinde transit ülke olarak yararlanabileceği ülke olan Türkiye ile sınırının kapalı olması Ermenistan'ın kayıplarını arttıracığı sonucuna varmıştır (Güngör, 2014: 8). Bocutoğlu ve Bulut 2012 yılında yayımlanmış oldukları "Türkiye-Ermenistan Sınırının Açılmasının Olası Ekonomik Etkilerinin Ulaştırma Maliyetleri Açısından Değerlendirilmesi" isimli makalelerinde Ermenistan'ın taşıma maliyetlerinden sağlanacak avantajlardan dolayı Türkiye topraklarını kullanması Ermenistan'ın ticari ilişkilerini arttıracığı ve Türkiye'nin modern ulaşım alt yapısıyla Ermenistan'a ayrı bir avantaj yaratacağı sonucu çıkmaktadır (Bocutoğlu ve Bulut, 2012: 239). TÜRKSAM'ın 2005 yılında hazırlanmış oldukları rapora göre, Ermenistan'ın ekonomik olarak dış dünyayla bağlantı kurabilmesi için komşularıyla iyi geçinmesi gerektiğini ve bunlardan birinin de Türkiye olduğunu ifade edilmiştir. Ayrıca TÜRKSAM'ın raporunda sınır kapısının açılması durumunda bölgeye düşük hacimli sınır ticareti ve düşük düzeyde konaklama harcamaları dışında bir kazanç sağlanmayacağı da belirtilmiştir (TÜRKSAM, 2005). Laçiner 2002 yılında "Türkiye Ermenistan İlişkilerinde Sınır Kapısı Sorunu ve Ekonomik Boyutu" yayınladığı makalesinde sınırların açılması ve komşu ülkeler ile ticaret olmak üzere tüm alanlarda işbirliğine girmeleri istenen bir sonuç olarak çıkmıştır. Ayrıca çalışmada son yıllarda Türkiye sınır kapısının açılması için çok önemli adımlar atılmış olsa da Ermenistan açısından böyle bir durumun söz konusu olmadığı vurgulanmıştır (Laçiner, 2002: 14).

3) Araştırmanın Amacı, Alanı ve Yöntemi

Sınır ve sınır ticareti kavramları bir ülkenin ekonomisinin gelişmesi yönünden önemli kavramlardır. Özellikle de ekonomisi hayvancılığa ya da tarıma dayalı olup sanayisi gelişmemiş ve ülkelere sınırı bulunan yöreler açısından düşünüldüğünde sınır ticareti bu yörelerin ekonomisinin canlanmasına yardımcı olabilecek etken faktörlerden birisidir. Türkiye'nin jeopolitik konumu nedeniyle birden fazla ülkeye sınırı bulunmaktadır. Bu sınırların büyük bir çoğunluğu ise Güney Doğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde İran, Irak, Suriye, Ermenistan gibi ülkeler iledir. Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinin ekonomileri düşünüldüğünde özellikle de Doğu Anadolu Bölgesinin ekonomisinin diğer yörelere göre

gelişmemiş olduğunu görmek mümkündür. Bu sebeple de ekonomik açıdan diğer bölgelere göre gelişmemiş olan Doğu Anadolu bölgesi için sınır ve sınır ticareti kavramları önem arz etmektedir. Bölgenin bir ili olan ve Ermenistan ile sınırı bulunan Iğdır ilinde kapalı Alican sınır kapısı araştırmanın odak noktasıdır.

Araştırmanın amacı, kapalı olan Alican sınır kapısına Iğdır halkının özellikle de Iğdır esnafının bakış açısını ve eğer açılırsa bu durumun getireceği olumlu ya da olumsuz durumu esnafın gözüyle ölçmektir. Yapılan anket çalışmasının soruları Karabulut'un 2010 yılında yayımlanmış olduğu Türkiye-Ermenistan İlişkilerinin Sosyo-Ekonomik Analizi makalesinden, 2011 yılında yayımlanmış olduğu "Türkiye-Ermenistan Sınır Kapıları Sorunsalı: Ekonomik Analiz" isimli kitabından ve Gümüş'ün 2012 yılında yayımlanmış olduğu "Eskiköy Sınır Kapısının Açılmasının Uzunköprü'nün Kalkınmasına Sağlayacağı Yararlar Üzerine Bir Araştırma" başlıklı projesinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın Iğdır ilinde yapılmasının temel sebebi, Iğdır ilinde etnik köken açısından Azeri toplumunun yaşaması ve Türkiye'nin Ermenistan ile olan ilişkilerini yakından takip etmeleridir. Ayrıca Ermenistan halkının daha önce bu yörede yaşaması da bir diğer sebep olmaktadır.

Bu araştırma yapılırken kullanılacak yöntem, SPSS yöntemidir. Bu yöntem ile araştırılan ve ortaya konulmak istenilen durum, sınırın kapalı olmasının neden olduğu olumsuzlukların yanında eğer açılırsa ekonomik açıdan ne gibi faydalar ya da zararlar getireceği Iğdır esnafına yapılan anket sonucunda istatistiki veriler değerlendirilerek araştırılmıştır.

Araştırmada kullanılan ve 24 maddeden oluşan ölçek için yapılan güvenilirlik analizi ile elde edilen Cronbach's Alpha değerinin 0,958 olduğu ve araştırma için kullanılan ölçeğin yüksek güvenilirlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ölçekte yer alan soruların toplam korelasyon değerleri incelendiğinde ise; soruların büyük çoğunluğunun korelasyon değerinin pozitif ancak üç sorunun (B22, B24 ve B25) korelasyon değerinin negatif olduğu görülmektedir. Bu sayının pozitif olanlara oranla az olması bu durumu kabul edilebilir hale getirmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin toplam korelasyon değerlerinin büyük çoğunluğunun 0,70 den büyük olduğu gözlemlenmiştir. Son olarak Item – Total Statistics tablosunun Cronbach's Alpha if Item Deleted sütunundaki değerlere bakıldığında; B22, B24 ve B25 maddelerinin ölçekten çıkartılmasının faktörün güvenilirliğini arttıracığı görülmektedir. Çünkü bu maddelerin silinmesi sonucunda ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,958' den büyük olmaktadır. Şöyle ki;

B22 maddesi ölçekten çıkarılırsa ölçeğimizin yeni Cronbach's Alpha değeri 0,963

B24 maddesi ölçekten çıkarılırsa ölçeğimizin yeni Cronbach's Alpha değeri 0,964

B25 maddesi ölçekten çıkarılırsa ölçeğimizin yeni Cronbach's Alpha değeri 0,964

Bu sonuçlar doğrultusunda; ölçek mevcut haliyle de sahip olduğu 24 madde ile ölçülmek istenen olguyu başarıyla ölçmektedir yani güvenilirlidir.

24 maddeden oluşan ölçeğe ilişkin yapılan faktör analizi sonucunda ölçekte yer alan soruların dağılımları ile 3 faktör oluşmuştur. 1. Faktörde B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, B8, B9, B10, B11, B14, B15, B17, B18, B19, B20, B21 nolu sorular yer almaktadır. 2. Faktörde B12, B13 ve B16 numaralı sorular yer almaktadır. 3. Faktörde B22, B24 ve B25 numaralı sorular yer almaktadır.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özelliklerin Dağılımı

DEMOGRAFİK DEĞİŞKEN		F	%	DEMOGRAFİK DEĞİŞKEN		F	%	
CİNSİYET	Kadın	17	17,0	EĞİTİM DÜZEYİ	İlköğretim	17	17,0	
	Erkek	83	83,0		Lise	53	53,0	
MEDENİ DURUM	Evli	76	76,0		Yüksekokul	11	11,0	
	Bekâr	24	24,0		Üniversite	18	18,0	
YAŞ	21-30	29	29,0		MESLEKİ TECRÜBENİZ	1-5 yıl	16	16,0
	31-40	43	43,0	6-10 yıl		31	31,0	
	41-50	18	18,0	11-15 yıl		11	11,0	
	51-60	69	69,0	16 -20 yıl		17	17,0	
	61 ve üzeri	1	1,0	21 ve üzeri		25	15,0	
MÜLKİYET YAPISI	Şahıs İşletmesi	85	85,0					
	Adi Ortaklık	2	2,0					
	Anonim Şirket	4	4,0					
	Limited Şirket	9	9,0					

Tablo 3.1'e göre; araştırmaya katılan katılımcıların % 83'ü erkek olup, %17 kadın çalışmanı bulunmamaktadır. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımına bakıldığında; %29'unun 21-30 yaş grubunda, %43'ünün 31-40 yaş grubunda, %18'inin 41-50 yaş grubunda, %69'unun 51-60 yaş grubunda ve %1'nin 61 ve üzeri olduğu belirlenmiştir. En sık görülen yaş grubu 51-60 yaş grubudur. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında; %76'sının evli, %24'ünün bekâr olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu evlidir. Katılımcıların eğitim düzeyine göre dağılımlarına bakıldığında; %17'si ilköğretim, %53'ü lise, %11'i yüksekokul, %18'i üniversite eğitime sahiptir. Lisansüstü eğitime sahip çalışan %1'dir. Katılımcıların mesleki tecrübeleri yönünden dağılımına bakıldığında; %16'sının 1-5 yıl, %31'inin 6-10 yıl, %11'inin 11-15 yıl, %16'sının 16-20 yıl, %25'inin 21 yıl ve daha fazla

süredir çalışmakta olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların mülkiyet yapılarına göre dağılımlarına bakıldığında; %85'i şahıs işletmesi, %2'si adi ortaklık, %4'ü anonim şirket ve %9'u limited şirketten oluşmaktadır.

Katılımcıların "Ermenistan sınır kapısının açılmasını istiyor musunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; %65'inin evet %35'inin hayır dediği görülmektedir. Bu soruya evet cevabını verenlerin; %27'si kapının açılmasıyla birlikte sınır illerde ekonomik canlılık yaşanacağını düşünürken, %3'ü bizim satmadığımız malları İran ve Gürcistan gibi ülkeler bizden alıp satarak kar ediyorlar diyerek açılmasını desteklemektedirler. Ermenistan sınır kapısının açılmasını istiyor musunuz?" sorusuna hayır cevabını verenlerin %14'ü Soykırım iddiası, %1'i de Azerbaycan Türkiye ile olan ilişkilerini kesmesi nedeniyle hayır demektedirler.

Katılımcıların "Ermenistan sınır kapısı sizce açılır mı?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; %54'ü evet, %46'sı hayır cevabını vermiştir.

Katılımcıların "Ermenistan sınır kapısının şimdiye kadar açılmamasının en önemli nedeni nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; %63'ü siyasi nedenler, %31'i tarihi nedenler, %6'sı ekonomik nedenlerden dolayı cevabını vermişlerdir.

Katılımcıların "Bölge açısından en güvenilir ve uzun dönemde ilişkilerin ve ticaretin yoğunlaşacağını düşündüğünüz pazar hangisidir?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, %45' İran, %38 Azerbaycan (Nahcivan), %15'i Ermenistan, %2'si Gürcistan cevabını vermiştir.

Tablo 3.2: Katılımcıların Birinci Faktör İle İlgili Görüşleri

YARGILAR	KESİNLİKLE KATILMIYORUM		KATILMIYORUM		KARARSIZIM		KATILYORUM		KESİNLİKLE KATILYORUM		TOPLAM		Ort	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	\bar{X}	s.s.
	İğdır'ın Ermenistan'a sınırının olması, ilin ticari anlamda gelişimi açısından önemlidir.	26	26,0	12	12,0	7	7,0	24	24,0	31	31,0	100	100	3,22
Ermenistan sınır kapısının açılması Türkiye-Ermenistan ve Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin iyileşmesine katkı sağlayabilir.	24	24,0	22	22,0	8	8,0	21	21,0	25	25,0	100	100	3,01	1,554
Sınır kapısı açılırsa biz, dolayısıyla Türkiye büyük kazanç elde edebilir	19	19,0	15	15,0	15	15,0	23	23,0	28	28,0	100	100	3,26	1,488
Ermenistan ile sınır kapısının açılması Orta Asya ile bağlantıyı kolaylaştırabilir.	20	20,0	16	16,0	13	13,0	31	31,0	20	20,0	100	100	3,15	1,438
Ermenistan ile ticaretin gelişmesi bölgesel enerji güvenliğine katkı yapabilir.	19	19,0	24	24,0	14	14,0	24	24,0	19	19,0	100	100	3,00	1,421
Ermenistan sınır kapısı açılırsa Ermenistan sınırında bulunan iller ile ticaret yapılabilir.	19	19,0	15	15,0	4	4,0	30	30,0	32	32,0	100	100	3,41	1,531
Ermenistan sınır kapısı açılırsa sadece Ermenistan'ın sınır illeri ile değil diğer iller ile de ticaret ve yatırım yapılabilir.	20	20,0	17	17,0	5	5,0	33	33,0	25	25,0	100	100	3,26	1,502
İğdır'ın Ermenistan'a sınırının olması döviz girdisi açısından önemlidir.	20	20,0	15	15,0	7	7,0	29	29,0	29	29,0	100	100	3,32	1,523
Ermenistan sınır kapısı açılırsa Ermenistan ile ortak yatırım yapılabilir.	17	17,0	20	20,0	13	13,0	26	26,0	24	24,0	100	100	3,20	1,443
İğdır'ın Ermenistan'a sınırının olması istihdama katkı sağlayabilir.	18	18,0	16	16,0	8	8,0	35	35,0	23	23,0	100	100	3,29	1,445
Ermenistan sınır kapısı açılırsa Ermenistan'a alışverişe gidilebilir.	18	18,0	12	12,0	10	10,0	34	34,0	26	26,0	100	100	3,38	1,448
Sınır kapısı açıldığı takdirde Ermeni vatandaşlar Türkiye için önemli bir döviz kaynağı sağlayacaklardır.	17	17,0	22	22,0	10	10,0	30	30,0	21	21,0	100	100	3,16	1,426

Ermenistan sınırının açılmasının Türkiye'ye ekonomik açıdan faydalı olacağını düşünüyorum	17	17,0	15	15,0	12	12,0	29	29,0	27	27,0	100	100	3,34	1,451
Taşımacılık açısından Ermenistan sınır kapısının açılması önemlidir.	15	15,0	14	14,0	12	12,0	30	30,0	29	29,0	100	100	3,44	1,424
Ermenistan sınır kapısının açılması ile Türkiye ve Ermenistan arasındaki sınır ticareti ekonomik açıdan önemli bir seviyeye gelebilir.	16	16,0	15	15,0	11	11,0	32	32,0	26	26,0	100	100	3,37	1,426
Ermenistan sınır kapısının açılması siyasi sorunlara çözüm getirebilir.	22	22,0	18	18,0	11	11,0	26	26,0	23	23,0	100	100	3,10	1,501
Ermenistan sınır kapısının açılması ile Türkiye'nin ihracatı artabilir.	17	17,0	15	15,0	9	9,0	30	30,0	29	29,0	100	100	3,39	1,470
Ermenistan sınırının açılması Türkiye'ye ekonomik açıdan faydalı olabilir.	20	20,0	13	13,0	6	6,0	35	35,0	26	26,0	100	100	3,34	1,492
Genel Ortalama													3,09	1,477

Tablo 3.2' de sunulan sonuçlara göre; dağıtım adaleti boyutunu niteleyen 6 değişkene ilişkin ifadelerin %54,7 katılıyorum / kesinlikle katılıyorum, % 36,1'i ise katılmıyorum/ kesinlikle katılmıyorum seçeneklerinde toplandığı görülmektedir. Faktöre ait ifadeler arasında “*Ermenistan sınırının açılmasının Türkiye'ye ekonomik açıdan faydalı olacağını düşünüyorum*” ifadesi en yüksek ortalamaya (3,44), “*Ermenistan ile ticaretin gelişmesi bölgesel enerji güvenliğine katkı yapabilir*” ifadesi ise en düşük ortalamaya (3,00) sahiptir.

Tablo 3.3: Katılımcıların İkinci Faktör İle İlgili Görüşleri

YARGILAR	KESİNLİKLE KATILMIYORUM		KATILMIYORUM		KARARSIZIM		KATILYORUM		KESİNLİKLE KATILYORUM		TOPLAM		Ort - X	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
	Ermenistan sınırı açılırsa Ermenistan'da çalışma imkânı olabilir.	21	21,0	20	20,0	9	9,0	31	31,0	19	19,0	100	100	3,07
Ermenistan sınırı açılırsa Ermenistan'da ev/arsa/arazi satın alınabilir.	23	23,0	28	28,0	20	20,0	14	14,0	15	15,0	100	100	2,70	1,367
Ermenistan sınır kapısının açılması Türkiye'nin AB'ye girmesine yardım eder.	24	24,0	23	23,0	16	16,0	22	22,0	15	15,0	100	100	2,81	1,412
Genel Ortalama													2,86	1,412

Tablo 3.3' te sunulan sonuçlara göre; dağıtım adaleti boyutunu niteleyen 6 değişkene ilişkin ifadelerin %38,6 katılıyorum / kesinlikle katılıyorum, % 46,3'3 ise katılmıyorum/ kesinlikle katılmıyorum seçeneklerinde toplandığı görülmektedir. Faktöre ait ifadeler arasında "Ermenistan sınırı açılırsa Ermenistan'da çalışma imkânı olabilir." ifadesi en yüksek ortalamaya (3,07), "Ermenistan sınırı açılırsa Ermenistan'da ev/arsa/arazi satın alınabilir." ifadesi ise en düşük ortalamaya (2,70) sahiptir.

Tablo 3.4: Katılımcıların Üçüncü Faktör İle İlgili Görüşleri

YARGILAR	KESİNLİKLE KATILMIYORUM		KATILMIYORUM		KARARSIZIM		KATILYORUM		KESİNLİKLE KATILYORUM		TOPLAM		Ort - X	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
	Ermenistan sınır kapısı açılırsa Azerbaycan ile ilişkiler bozulabilir.	17	17,0	23	23,0	25	25,0	12	12,0	23	23,0	100	100	3,01
Ermenistan sınır kapısı açıldıktan sonra Ermeniler Türkiye'den toprak talep edebilirler.	17	17,0	26	26,0	13	13,0	18	18,0	26	26,0	100	100	3,10	1,474
Ermenistan pazarı çok önemli bir pazar değildir.	21	21,0	25	25,0	21	21,0	15	15,0	18	18,0	100	100	2,84	1,398
Genel Ortalama													3,00	1,325

Tablo 3.4' te sunulan sonuçlara göre; dağıtım adaleti boyutunu niteleyen 6 değişkene ilişkin ifadelerin %37,3' katılıyorum / kesinlikle katılıyorum, % 43'3 ise katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum seçeneklerinde toplandığı görülmektedir. Faktöre ait ifadeler arasında “*Ermenistan sınır kapısı açıldıktan sonra Ermeniler Türkiye'den toprak talep edebilirler.*” ifadesi en yüksek ortalamaya (3,10), “*Ermenistan pazarı çok önemli bir pazar değildir.*” ifadesi ise en düşük ortalamaya (2,84) sahiptir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye ve Ermenistan arasındaki ilişkiler tarihin belirli dönemlerinde gerçekleşen çeşitli olaylar nedeniyle günümüzde askıya alınmıştır. Türkiye'nin gerek Azerbaycan ile olan ikili ilişkileri gerekse Ermenistan'ın yıllardır süregelen soykırım iddiaları iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi birleşimlerin önündeki ana unsurlardan başlıcalarıdır. 1992 yılında SSCB'nin dağılması ile birlikte Ermenistan bağımsızlığını kazandığı zaman bu bağımsızlığı ilk olarak kabul eden ülkelerden biri olan Türkiye'nin siyasi (Karabağ sorunu, soykırım iddiaları ve uluslar arası yürütülen politikalar), tarihi (toprak ve tazminat talepleri gibi) ve Ekonomik (Ermenistan sınırının önemsiz olarak görülmesi ve kapının açılmasının başka pazarların kaybedilmesine sebep olabileceği endişesi) nedenlerden dolayı günümüzde Ermenistan ile ekonomik ya da siyasi herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Özellikle sınırda bulunan illerin sınır ülkeleri ile yapacakları ekonomik ilişkiler açısından beklentileri yüksektir. Yerel ekonomilerin gelişmesi açısından sınır ticareti değerlendirildiği zaman yapılan birçok çalışmada sınır ticaretinin yerelden başlayarak bölge ekonomisine olumlu katkılarının olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda özellikle Iğdır ilinde etnik yapı olarak Azerilerin yaşıyor olması ve Ermenistan ile ilgili beklentilerin ortaya konulması için çalışmamız Iğdır ilinde yapılmıştır.

Bu çalışma Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan, kapalı durumda olan ve Ermenistan ile bağlantısı bulunan Alican Sınır kapısının Türkiye sınırında yaşayan yöre halkı ve özellikle de yöre esnafı üzerindeki etkisini ele almaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalara göre, sınır kapısının açılması Türkiye'den daha fazla Ermenistan açısından önemli olmaktadır.

Yapılan anketlere göre, Türkiye ve Ermenistan sınır kapısı olan Alican sınır kapısının açılmasını isteyenlerin sayısı 65 iken, istemeyenlerin sayısı ise 35'tir. Sınır kapısının açılmasını isteyenler kapının açılmasıyla birlikte sınır illerinde ekonomik canlılık yaşanacağını düşünmektedirler. Sınır kapısının açılmasını istemeyenlerin çoğu ise, soykırım iddiasını sebep olarak görmektedirler. Ermenistan sınır kapısının açılması ile ilgili soruya verilen cevaplar birbirine yakın olmakla birlikte çoğunluk sınır kapısının açılacağını düşünmektedirler. Yapılan anket sonuçlarına göre “Ermenistan sınır kapısının şimdiye kadar açılmamasının en önemli nedeni, siyasi nedenler olmaktadır.

Ermenistan sınır kapısının kapalı olması, siyasi ve tarihi sorunları içeriyor olsa da yapılan anket sonucunda halkın bakış açısı ekonomik yönden kapının açılması yönünde olmaktadır.

Bu sebeple de Ermenistan sınır kapısının açılması ile bölgeye doğal olarak da Türkiye'ye ekonomik açıdan fayda sağlayabilmesi amacıyla bazı öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Alican sınır kapısının açılması, hem Türkiye açısından hem de Ermenistan açısından düşünüldüğünde her iki ülkenin de özellikle geçmişte yaşanan olumsuzlukların üstüne gitmemesi ya da bu konuların konuşulup her iki taraf açısından ortak bir karara varılması kısaca siyasi sorunların çözülmesi ile Türkiye ve Ermenistan ülkelerinin ileride ekonomik iş birliği yapması yönünden pozitif bir adım olabilir.
- İleri sürülebilecek diğer bir öneri ise, her ne kadar Ermenistan sınırının açılması yönünden özellikle de dünyaya açılan bir kapı olan Türkiye'ye çok fazla bağlıysa, aynı şekilde Türkiye de Orta Asya ülkelerine dolaylı yoldan değil de doğrudan ulaşmak için Ermenistan'a bağlı olmaktadır. Bu sebeple de Ermenistan'ın ekonomisi ne kadar kötü olsa da Ermenistan üzerinden Orta Asya ülkelerine ulaşım ve taşımacılık sağlanması yönünden Türkiye'nin de bu konuda Ermenistan ile işbirliği içerisinde olması gerekmektedir.
- Ermenistan'ın doğu ve batı sınırları kapalı ve denize yakın ülkelerle komşu olmamaktadır. Bu sebeple de Türkiye-Ermenistan arasındaki bağlantı, Gürcistan ve İran topraklarının kullanılmasıyla sağlanmaktadır. Ancak bu iki yolda Türkiye'nin sağlayabileceği avantajları sunamamaktadır. Bu güzergahların kullanılması taşıma maliyetlerini arttıracak ve ticarete konu olan malların fiyatları da yükselecektir. Aynı durum Türkiye açısından da söz konusu olmaktadır. Yukarıda yer alan öneri de Orta Asya ülkelerine ulaşım ve taşımacılığın sağlanması yönünden Ermenistan ile işbirliğinin sağlanması gerektiği vurgulanırken, bu iş birliğinin Ermenistan üzerinden yapılması ulaşım maliyetlerini de düşürecek ve dolayısıyla malların fiyatları da düşecektir.
- Türkiye Ermenistan ile ilişkileri düzeltirken Azerbaycan'ı da düşünmek durumundadır. Şimdiye kadar gelişemeyen Ermenistan-Türkiye ilişkilerini her iki ülkenin de ortak girişimiyle yani her iki ülke de elini taşın altına koyarak oluşturabilir ve daha da ileriye götürerek bu ilişkiyi geliştirebilir. Bu ilişkiyi geliştirmek tek taralı olmamalı ve her iki ülke de bunun için yeterli çabayı harcamalıdır.
- İğdir iline İran ve Azerbaycan ülkelerinden gelen vatandaşların alışveriş yaparak ilin esnaflarına ekonomik bağlamda döviz kaynağı oluşturmaktadır. İlde bulunan esnaflar, eğer Ermenistan sınır kapısı açılırsa da aynı durumun söz konusu olacağını yani İğdir'a ve dolayısıyla ülkeye döviz girdisi sağlanacağını düşünmektedirler. Bu sebeple de kapalı sınır kapısının açılması için devletin siyasi ve tarihi sebeplerden dolayı var olan bu olumsuz durum için çareler araması görüşündedirler. Yetkili kurum ve kuruluşların kapalı sınır kapılarının açılması hususunda insanların hassasiyetlerini ve geçmişini de düşünerek bazı adımlar atması gerekmektedir.
- Çalışmanın anket bölümü İğdir ilinde bulunan esnaflarla yapılmıştır. Gelecek dönemlerde bu çalışma Ermenistan'ın diğer sınır kapısının kapalı olduğu Kars iline de yapılabilir. Bir diğer çalışma ise, Ermenistan'da yaşayan esnaflara yapılarak karşılıklı bir analiz yapılabilir ve bu sonuçlara göre Ermenistan ve Türkiye arasında karşılıklı olarak nasıl bir ekonomik işbirliğinin yapılması gerektiği önerilebilir.

Kaynakça

- Akyüz, L. (2012), “Bir Sınır Kasabası Olarak Hopa: Sınırın Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Analizi”, Karardı Karadeniz, (Ed. Uğur Biryol), İstanbul, İletişim Yayınları, (s. 146-152).
- Balibar, E. (2005). World Borders, Political Boundaries. Alteridades, 15: 30.
- Başar, Selim ve Künü, Serkan (2012), “Sınır Ticaretinin Bölge Ekonomisine Etkisi”, I. Uluslararası İğdır Sempozyumu Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı, Sayfa. 360-382.
- Bocutoğlu, Ersan ve Bulut, Emre (2012), “Türkiye-Ermenistan Sınırının Açılmasının Olası Ekonomik Etkilerinin Ulaştırma Maliyetleri Açısından Değerlendirilmesi”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:25, ss.231-240.
- De Waal, Thomas (2010), “Armenia and Turkey: Bridging the Gap”, Carnegie Endowment For International Peace, Policy Brief 87, pp: 1-8.
- Deniz, Taşkın (2013), “Sınırlar, Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri”, The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, Volume 6, Issue 4, p. 351-370, Lorient/Fransa.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı (2015), “Doğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Gümrük Kapılarına Göre İhracat ve İthalat Verileri”, <http://risk.gtb.gov.tr/istatistikler/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/resmi-dis-ticaret-istatistikleri>, Erişim: 15.06.2015.
- Hampton, M. P. (2009). The socio-economic impacts of Singaporean cross-border tourism in Malaysia and Indonesia, Kent Business school, Working Paper No.184.
- Gelbman, A. ve Timothy, D. J. (2011), “Border Complexity, Tourism And International Exclaves: A Case Study”, Annals of Tourism Research, Vol. 38, No. 1, pp. 110–131.
- Görgülü, Aybars (2008), Turkey-Armenia Relations: AVicious Circle, Foreign Policy Analysis Series 8, Tesev Publications.
- Gümüş, Sefer (2012), “Eskiköy Sınır Kapısının Açılmasının Uzunköprü’nün Kalkınmasına Sağlayacağı Yararlar Üzerine Bir Araştırma”, Uzunköprü ile Haskova arasında yürütülen Tarımsal Sanayi Geliştirme Projesi, www.uhabtsgp.com/resim/file/SEFER_GUMUS_arama.pptx, Erişim: 30.05.2015.
- Gümüşçü, Osman (2010), “Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçerisinde Türkiye’de Sınır Kavramı”, Bilig Dergisi, Sayı: 52, Sayfa: 79 -104.
- Güneş, Recep, Durmuş, Ahmet Fethi ve Ceyhan Mehtap (2010), “Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki Sınır Ticareti: Sınır Ticaretinin Gelişimini Engellleyen Faktörler Ve Çözüm Önerileri”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt:1 Sayı:1, Sayfa. 1-22.
- Güngör, Bayram (2014), “Coğrafi Konum ve Bölgesel Sorunlar Kısacasında Ermenistan: Ekonomik Bakış” Yeni Türkiye, 60, ss: 1-9.
- Karabulut, Kerem (2000), “İğdır Ekonomisinin Gelişmesinde Ticaretin ve Özellikle Sınır Ticaretinin Yeri ve Önemi”, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Sayfa. 105-132.
- Karabulut, Kerem (2010), “Türkiye – Ermenistan İlişkilerinin Sosyo-Ekonomik Analizi”, Azerbaycan’ın Vergi Xaberleri, No: 11, Sayfa. 50-64.
- Karabulut, Kerem; Özdemir, Dilek; Eşsiz, Fatma Pınar; Yalçın Alper; Bedir, Serap (2011), Türkiye – Ermenistan Sınır Kapıları Sorunsalı: Ekonomik Analiz, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.

- Karabulut, Kerem (2014), "Türkiye-Ermenistan Sınır Kapılarını Açmak Veya Açmamak "Siyasi ve Ekonomik Bir Değerlendirme"", Yeni Türkiye 60, Sayfa. 1-11, <http://haypedia.com/makale/Osmanli%C4%B1%20Tarihi/e4544d5f-f3ab-48f6-96af-c68e401b9fce.pdf>, Erişim: 15.06.2015.
- Karabağ, S. (2008). Jeopolitik Açından Sınırlar, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Kocharyan, Hasmık (2012), "Opening Armenian-Turkish Borders Strategic Implications For Armenia", A Policy Paper Submof The Degree Of Master Of Itted To The Faculty Of The Graduate School Of Political Science And International Affairs For Partial Fulfillment Arts, American University Of Armenia
- Laçiner, Sedat (2002), "Türkiye Ermenistan İlişkilerinde Sınır Kapısı Sorunu ve Ekonomik Boyutu", Ermeni Araştırmaları, Sayı 6, ss: 1-18.
- Ohanyan, Anna (2007), "On money and memory: Political economy of cross-border engagement on the politically divided Armenia-Turkey frontier", Conflict, Security and Development, 7:4, pp: 579-604.
- Orhan, Osman Z. (2000), Sınır Ticaretinin Türkiye Ekonomisine Etkileri, İstanbul, İTO Yayınları.
- Ozinian, Alin "Türkiye-Ermenistan Ticaretine Genel Bakış Ve Olası İşbirliklerinin Geliştirilmesi", USIAD From The American People, <http://www.tabdc.org/wp-content/uploads/TR-Rapor1.pdf>, Erişim: 12.06.2015.
- Özçiloğlu, Mehmet ve Sakar M. Murat (2011), "Sınır Ticareti Uygulaması Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (6:1), Sayfa. 21-43.
- Paasi, Annsi (2011), " A Border Theory: An unattainable dream or a realistic aim for border scholars?", The Ashgate Research Companion to Border Studies, London, Ashgate
- Stein, Mark (2007), Guarding The Frontier: Ottoman Border Forts and Garrisons In Europe (Osmanlı Kaleleri Avrupa'da Hudut Boyları), Çev. G. Ç. Güven, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sugözü, İbrahim Halil ve Atay, Melike (2010), "Sınır Ticaretinin Bölge Ekonomisi üzerindeki Etkileri kapsamında Habur Sınır kapısı", Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu, 14-16 Mayıs, ss.1043-1054, Şırnak.
- Tan, Mustafa ve Altundal, Fuat (2008), Türkiye'de Sınır Ticaretinin Gelişimi ve Mevcut Durumu, İstanbul, İTO Yayınları.
- Tekin, Ferhat (2012), "Sınırlar, Bölgesel Kimlikler ve Ümmet Tasavvuru", MİLELVE NİHAL: İnanç, Kültür Ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt 9, Sayı 3.
- Timothy, Dallen J. (1995), "Political Boundaries And Tourism: Borders As Tourist Attractions", Tourism Management, Vol. 16, No. 7, pp. 525-532.
- Tutar, Hüseyin; Elyıldırım, Gökhan; Demir, Evren; Aydoğdu, Burak; Erdal, Musa; Boztemir, İsa (2012), TRA2 Bölgesinde Sınır Ticareti Ve Sınır Kapıları: Sosyo-Ekonomik Bir Analiz Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Serhat Kalkınma Ajansı.
- TÜRKSAM (2005), "Türkiye Ermenistan'a Sınır Kapılarını Açmalı Mı?", <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/785-turkiye-ermenistan-a-sinir-kapilarini-acmali-mi>, Erişim: 12.06.2015.
- Williams, Nick Vaughan (2012), Border Politics, Edinburgh University Press, British.